

MAGYAR JEZSUITÁK

FÁBICS ISTVÁN

Kiss Ulrich jezsuita szerzetestől hallottam az alábbi feladványt: „Mely társaság lehet egy 2000 éves cég 450 éves leányvállalata?” A válasz nyilvánvalóan nem a polgári törvénykönyvünk szerinti cégformában működő társaságok között keresendő, hanem valamiféle sokkal ősbibb, lényeges társadalmi szükségletet kielégítő egyéb szervezetben, amely formáját tekintve akár a céges működéshez is hasonlíthatna. Jelen esetben az „egyéb szervezet” meghatározás egész pontos gazdálkodási formát jelöl, hiszen a feladvány megfejtése a jezsuita rend, mely a 2000. évi C. törvény a számvitelről 3. § (1) 4. pont d) szerint az egyéb szervezetek közé sorolt egyházi jogi személy. A rend a 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, (...) szerint, a mellékletben közölt bevett egyházak taxatív felsorolásának első tagjához, a Magyar Katolikus Egyházhhoz bejegyzett katolikus férfi szerzetesrend. 2013 óta kevésbé szükséges ismertetni, mint korábban – bár ismertségében és elismertségében az előtt sem volt hiány – mivel Ferenc pápa is ezen szerzetes rend tagja (volt)!.

A JEZSUTA REND

A Jézus Társasága, vagyis a jezsuita rend a Katolikus Egyház egy kis szelete, ugyanakkor 6 kontinensen 112 országban összesen mintegy 17.000 tagjával a világ legnagyobb katolikus férfi szerzetesrendje. 1540. szeptember 27-én III. Pál pápa „Regimini militantis Ecclesiae” bullájával hagyta jóvá a rendet, a baszk származású kisenemes rendalapító, Loyolai Szent Ignác kifejezett kérésére Jézus Társasága néven. Az elmúlt 450 év alatt a rend számos nehézséget élt át; 1773-ban hivatalosan feloszlatták, de 1814-ben visszakapta működési jogát. A négy és fél évszázad széles körű tapasztalata megjelenik a rend közösségeinek életében, apostoli munkáiban, küldetésének teljesítésében [Fábics, 2015a].

A rend karizmájának egyik meghatározó eleme a személyes döntés meghozatalának segítése, mely Ignác azon alaptapasztalatából fakad, hogy biztosan jó döntést tud hozni akkor, ha arra figyel, hogy Isten a legbelsőbb, tiszta vágyain keresztül mire hívja őt. Amikor Pamplona várának védelmében szerzett ágyúgolyó okozta sebesüléstől szenvedve betegségében feküdt, igyekezett arra figyelni, hogy felépülése után mire hívja inkább Isten. A loyolai várban unalmas lábadozásának idején, az ott megtalálható pár könyv olvasása közben a következőket tapasztalta. Mikor a Szentek Életét vette a kezébe, úgy érezte, hogy Szent Ferencet szeretné követni, mikor pedig egy lovagregényt, akkor magával ragadták a hőstettek, és ez után vágyakozott. Önvizsgálata közben arra jött rá, hogy képzeletben Szent Ferenc nyomdokaiban járni tartós örömet ad számára, míg a lovagi lelkesedése múlandó. Ez lett az az alapvető tapasztalata – megtalálni Istent mindenben –,

1 Formálisan a jezsuita rendi kötelék alól felmentésre kerül az a személy, aki püspöki kinevezést kap.

amely alapján meghozta élete egyik legnagyobb döntését: Krisztust fogja követni. Lelki felismerései alapján írta meg módszereit lelkigyakorlatokat tartalmazó könyvében [Szent Ignác, 2011] és hagyta örökségül az ignáci hagyományban rendjének, és az utókornak.

Szent Ignác hagyatéka legláthatóbb formában a mai társak apostoli műveiben ölt testet. A világ számos országában többek között oktatási, kulturális, egészségügyi és szociális intézményeket működtetnek, templomokat és közösségi tereket, lelkigyakorlatos házakat tartanak fenn.

A magyar jezsuiták egyik legjelentősebb intézménye a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium Miskolcon, valamint a Szent Ignác Szakkollégium Budapesten, de szakkollégiumi hálózatukban Leuvenben, Marosvásárhelyen, Szegeden és Kiszpesten is vannak intézményeik, ez utóbbi a Jezsuita Roma Szakkollégium. Könyveik és a 100 éves „A Szív” című folyóirat a Jezsuita Kiadó gondozásában jelenik meg, a Manréza lelkigyakorlatos ház pedig általuk személyesen kísért ignáci lelkigyakorlatra várja az érkezőket. Továbbá lelkipásztori szolgálatot látnak el Budapesten a VIII. kerületi Mária utcában, Szegeden, Torontóban, Törökkanizsán, Miskolcon, Szatmárnémetiben és Marosvásárhelyen. Ezeket felül többek között jelen vannak a mentálhigiénében, a média-
postolkodásban, az egyetemi oktatásban több szakon, a cigánypasztorációban, a vallásközi párbeszéd erősítésében – utóbbi központja számos vallási és kulturális program mellett a Horánszky utcai Párbeszéd Háza.

Műveiket negyedik szerzetesi fogadalmuknak megfelelően vezetik, amely alapján a pápa szándéka szerint küldhetőek² a világba. Munkájuk szerint papok, tanárok, orvosok, jogászok, csillagászok vagy bármilyen hivatást végzők lehetnek, aszerint, hogy mely feladatuk szolgálja leginkább³ Isten dicsőségét⁴.

JELENLÉT A GAZDASÁGBAN

Felmerül a kérdés, hogy vajon a világban aktív, missziós, legnagyobb katolikus férfi szerzetesrend személyes és intézményes gazdálkodásában is megjelenik-e a rend karizmája. Úgy vélem, igen! Egyrészt az által, hogy hirdeti a katolikus társadalmi tanítást, másrészt többek között a következőkben bemutatásra kerülő két példán keresztül.

Rendkívül bölcs, praktikus megfontolás vezette Ignác utódait akkor, amikor örökölték hagyaték társaiknak az apostoli feladataik ellátásához szükséges ún. arka rendszert. Az arka pénzalapot jelent, mely a vagyonnak egy vezetői számviteli elkülönítése. Az arkáknak rendelkezniük kell olyan hozamokkal, amelyek hosszú távú fenntarthatóságot biztosítanak az intézményeknek. Négy alapvető pénzalap van, ezek rangsorban:

1. a fiatalok pénzalapja, amely a tanuló rendtagok képzési költségeit fedezi, valamint
2. az idősek, betegek pénzalapja, amely egyfajta belső nyugdíjrendszerként és biztosításként is értelmezhető.

Ez utóbbi szeretetteljes gondoskodás és biztonság a rendtagok számára, az első pedig rendki-

2 A küldhetőség a missziót jelenti.

3 Vagyis jelmondatuk szerint: *Omnia ad Maiorem Dei Gloriam* (mindent Isten nagyobb dicsőségére, AMDG).

4 Forrás: jesuits.org/aboutus. Lekérdezve: 2016. október 09.

vül jó felismerése annak, hogy a tudásra szánt pénzösszeg kevésbé jelent költséget, sokkal inkább beruházást, így az oktatásba történő befektetés garanciája a hosszú távú eredményes misszióknak.

A további két pénzalap

3. az alapítási arka, mely a megfontolt fundáció záloga, illetve

4. a működés pénzalap, amely az egyes intézményes költségvetés bevételi oldala fenntartói támogatásának biztosítását szolgálja.

Tekintve, hogy az arkák rendszeréről régi hagyomány szerint Rómába, a központi curiába⁵ beszámolót küldenek az egyes rendtartományok, így a jezsuita rend – némileg párhuzamba állítva a forprofit gazdálkodással – már jóval korábban élt a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok⁶ rendszerével, mint ahogy ez a piaci szféra pl. európai számviteli rendszereiben megjelent volna.

A praktikus gazdasági megfontolásoknál azonban lényegesebb a szegénységi fogadalmuk megélése mind az egyén, mind a közösség, mind pedig az intézmények⁷ szintjén. Olyan alapvető gazdasági megfontolásként értelmezhető, amely intézményes jelenlétüket kiemeli a gazdálkodók közül. A szegénység, a szerzetesi hármasság fogadalom egyike a tisztaság és az engedelmség mellett. Meghatározása az általános előljáró, Peter-Hans Kolvenbach SJ által 2005-ben kiadott rendelkezés szerint: *„Jézus Társágában a szegénység apostoli, prófétai jellegű, és hitelességünk félreérthetetlen feltétele. Úgy kell azt korunkhoz alkalmazni, hogy hiteles, kemény munkával járó és nagylelkű szegénység legyen. Legyen szegénységünk a szeretet jele, amely a szegények szolgálatára, a szegényeket előnyben részesítő szeretetre és az igazságosság előmozdítására ösztönöz. Szegénységünk legyen valós és testvéries. Őrizzük meg és mozdítsuk elő mindig szívünk megtérése és egymás kölcsönös támogatása által, kegyelemként és ajándékként, hogy elérhessük azt a célt, amelyre a Társaság törekszik.”* [2005: 15]. A szövegből kitűnik, hogy a jezsuiták szegénysége belső indíttatású, lelkiismereten alapul, de bölcsen szolgálja személyes és intézményes céljaikat. Olyan fundamentum – és egyben motiváció is – ez, amely ellentétben áll piacgazdaságunk kiindulási pontjával, a „homo oeconomicus”-szal, mégis működőképesnek bizonyul hosszú távon. Miben áll tehát a különbség? A célokban mindenképpen.

JEZSUITA ÉS VÁLLALATI CÉLOK

A gazdaság társadalomtudomány, kiindulási pontja a racionálisan döntő ember, az önző ember. Gazdálkodásában társaságokat hoz létre, melyeknek kizárólag egy céljuk van: a profit és a vagyon gyarapítása. Az egyházi gazdálkodó kompetens annak a kérdésnek a felvetésében, hogy vajon elképzelhető-e az, hogy a vállalatok célja az ember személyes boldogsága legyen, és a profit csupán egy ehhez rendelt eszközként jelenjen meg. Úgy gondolom, hogy a társadalmi igazságosság kiteljesítésére mindnyájan meghívtást kaptunk, a jezsuitáknak ez különleges módon rendi küldetésük is – amelyre törekvő munkában az ember a profittal szemben abszolút elsőbbséget élvez.

⁵ A curia az általános társaság vezetőjének, a generálisnak a hivatala Rómában.

⁶ Az IFRS-ek hasonlatosságára létezik egy római beszámoló, amit minden provincia megküld a curiának, ahol ezt konszolidálják is.

⁷ Saját terminológiájukkal élve az apostoli műveik szintjén.

A jezsuiták célrendszerének az általános vállalati célokhoz történő viszonyításán keresztül [Fábics 2015b] megsejthetünk valamit abból, ahogy az igazságos társadalom előmozdításáért dolgoznak. Az összehasonlítás módszere a SMART szemlélet.

1. táblázat: A jezsuiták és egy vállalat célrendszerének összehasonlítása SMART szemléletben

Célkitűzések	Jezsuita Rend	Vállalat
S (pecific) konkrét, pontosan körülírt	Általános, célja az ember, a megítélés szubjektívabb.	Konkrét, célja az élettelen vagyon, a profit, a megítélés objektívabb.
M (easurable) mérhető	Naturáliákban meghatározható.	Naturáliákban, pénzben meghatározható.
A (chievable) megvalósítható, elérhető	Soha el nem érhető, de folyamatosan megvalósítható, az elért cél örökre állandó.	Elérhető, megvalósítható, az elért cél erodálódik.
R (elevant) témába vágó, releváns	Mindenkor releváns.	Hosszú távon szükségszerűen releváns.
T (ime-bound) időkerethez köthető	Időhöz nem köthető, amíg világ a világ.	Időleges, a fogyasztói szükséglet fennállásáig tart.

Forrás: Fábics, [2015a: 19]

A szerzetesrendek a történelem során a mai fogalmainkkal élve a K+F+I tevékenységükön keresztül jelentősen hozzájárultak mai üzleti-adminisztrációs fejlettségünkhöz. Talán érdemes ma is esélyt adni arra, hogy tanulhassunk tőlük.

BEFEJEZÉS

Összefoglalás helyett hálaadás. Gondoljunk bele, hogy hálásak lehetünk annak a ferences rendi szerzetesnek⁸, aki a XV. században leírta a kettős könyvelés módszertanát; a bencéseknek, jezsuitáknak és piaristáknak, akik évszázadokon át oktatták és nevelték a következő generációk menedzsereit.

Úgy vélem, hogy rá kell tekintenünk az egyházra, mert vállalati működésünk önmagában nem elég a személyes boldogságunkhoz (*még számunkra, közgazdászok számára sem*), hiszen az egyház tevékeny jelenléte azt akarja, hogy az embereknek „életük legyen és bőségben legyen”⁹.

8 Fra Luca Bartolomeo de Pacioli (1445–1514), olasz matematikus és ferences szerzetes, a kettős könyvelés alapjait leíró műve a *Summa de arithmetica, geometrica, proportioni et proportionalita* (Velence, 1494)

9 János 10,10.

HIVATKOZÁSOK

- A Szerzetesi (...) (2005): *A Szerzetesi Szegénység Alaptörvényei Jézus Társaságában, Rendelkezés az anyagi javak kezeléséről*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest
- Fábics I. (2015a): A magyar jezsuita rend gazdálkodásának sajátosságai, Szakdolgozat, BME GTK
- Fábics I. (2015b): „Gazdálkodási és kontrolling szempontok érvényesítése a jezsuitáknál” *Számveteli tanácsadó*, VII. (2): 32-36.
- Szent Ignác, L. (2011): *Lelkigyakorlatok*, Korda, Kecskemét